

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-1-65-93>

УДК 811.133.1:81'373.611

Федорова Ю.Г.

Маріупольський державний університет

Овчаренко Д.І.

Маріупольський технічний ліцей
Маріупольської міської ради Донецької області

ДОСЛІДЖЕННЯ СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ТЕЛЕСКОПІЧНИХ УТВОРЕНЬ (НА МАТЕРІАЛІ СУЧАСНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ)

Анотація. Стаття присвячена дослідженню сучасних неологізмів на матеріалі сучасної англійської мови. Саме неологізми представляють практично весь інноваційний потенціал та новітні технології сьогодення. Досліджується неологізми, що утворилися телескопічним способом. Проводиться структурно-семантичний аналіз неологізмів-телескопів.

Ключові слова: неологізм, телескопічний неологізм, структура та семантика телескопічних одиниць.

Fedorova Yuliia

Mariupol State University

Ovcharenko Diana

Mariupol Technical Lyceum of Mariupol City of Donetsk Region

THE STUDY OF STRUCTURAL AND SEMANTIC FEATURES OF THE TELESCOPIC FORMATIONS (ON THE MATERIAL OF MODERN ENGLISH LANGUAGE)

Summary. The article is devoted to the study of neologisms on the material of modern English. It is neologisms that present almost all the innovative potential and the latest technologies of the present. Neologisms, which were formed by a telescopic method, and a structural-semantic analysis of neologisms-telescopes was carried out.

Keywords: neologism, telescopic neologism, structure and semantics of telescopic units.

Постановка проблеми. На зламі тисячоліть чітко простежується стрімке зростання кількості інноваційних одиниць, що призводить до збагачення та різноманітності словникового складу англійської мови. Неологізми презентують практично весь інноваційний потенціал та новітні технології сьогодення. У лінгвістичних дослідженнях на часі простежується інтерес до вивчення сучасних неологізмів у зв'язку з науково-технічним прогресом початку XXI століття та всесвітньою глобалізацією [7].

Актуальність даного дослідження зумовлена виявленням та детальним аналізом лексичних інновацій сучасної англійської мови, які представлені неологізмами-телескопами. Екстралінгвістичні фактори та суто мовні потреби зумовлюють появу неологізмів, які утворюються телескопічним способом. У результаті кожне лексичне новоутворення може означати нове явище або є результатом переосмислення вже існуючих понять, зміст яких буде зафіксовано в новому слові.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Аналіз останніх наукових джерел дає зрозуміти, що телескопічний спосіб утворення сучасних неологізмів привертає увагу як українських вчених так і зарубіжних. Зокрема, J. Algeo, I.V. Арнольд, О.Л. Гармаш, С.М. Єнікеева, Ю.А. Зацний, Т.Р. Тимошенко та багато інших.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. У працях сучасних вчених-лінгвістів недостатньо досліджене питання, щодо особливостей неологізмів, які з'явилися в останні десятиріччя та утворилися саме телескопічним способом.

Метою даної статті є аналіз структурно-семантичних особливостей неологізмів, утворених

телескопічним способом на матеріалі сучасної англійської мови. Реалізація поставленої мети передбачає розв'язання таких завдань: дати поняття неологізму та розглянути способи утворення; дослідити телескопічний спосіб утворення неологізмів; проаналізувати структурно-семантичні особливості телескопічних одиниць.

Виклад основного матеріалу дослідження. Словниковий склад англійської мови зазнає змін. Лексика дуже швидко реагує на всі зміни в суспільстві та культурі, економіці та техніці, медицині та біології та інших сферах життя людства. Всесвітня глобалізація призводить до появи нових термінів. Поява нових слів та необхідність їх опису в словниках призвела до появи неології – науки про неологізми. Виникнення та збагачення лексичного складу сучасної англійської мови завжди було в центрі уваги вчених тому, що новоутворення у вигляді неологізму з'являються майже кожен день. Як зазначає Ю.А. Зацний: «Темпи збагачення словникового складу англійської мови на початку нового сторіччя свідчить, наприклад, той факт, що тільки за січень 2002 року редакційна колегія словника Collins Gem English Pocket Dictionary зареєструвала 140 неологізмів» [4, с. 9].

Інновації у різних сферах суспільства призводять до індивідуалізації та оригінальності нових слів. Потім слово проходить декілька стадій: прийняття в мовному соціумі, закріплення в лексиконі чи словнику неологізмів. Кінцева стадія – це вживання неологізмів в англомовному соціумі з трактуванням єдиного поняття змісту. На основі теоретичного опрацювання наукової літератури ми дійшли до власного визначення поняття. Неологізм – це нове слово, яке ввійшло в словни-

ковий склад для визначення нового явища, або слово, яке вже існувало в словнику, але набуло нового значення, та саме це значення визнається більшістю носіїв мови [7, с. 271].

Якщо узагальнити визначення неологізму різними дослідниками, то можна виділити два основні підходи.

1. Неологізми в якості новостворених синонімів до існуючих понять. У цьому тлумаченні неологізми додають конотативні елементи (відтінки значення) до вже існуючих лексичних одиниць, таким чином привертаючи увагу реципієнта до оцінного або іншого відтінку значення.

2. Новоутворення, створене на основі існуючого мовного матеріалу (тобто з існуючих лексем) за всіма правилами словотворення. Такий вираз часто називає нові реалії, відсутні в словнику широкого загалу [7, с. 271].

Вивчення поняття «телескопія» в неології англійської мови починається на початку XIX століття з письменника Льюїса Керролла. Саме він написав книгу «Аліса у країні чудес» та створив багато нових слів злиттям двох слів, наприклад: фиркання *chortle* = *chuckle* + *snort*. Спочатку нові слова письменника можна було віднести до okazionalizmів, але постійне їх використання призвело до фіксування в словнику неологізмів. Та вже в XX столітті неологізми телескопічного способу утворення почали все частіше фіксуватися в словниковому складі англійської неології.

У лінгвістичних дослідженнях останніх років все більше уваги приділяється саме цьому способу утворення неологізмів. Отримані дані свідчать про тенденцію щодо продуктивності творення неологізмів-телескопізмів у сучасній англійській мові, що підтверджується результатами дослідження Ю.А. Зацного: «За останні десятиріччя значно виріс відсоток неологізмів-телескопізмів до 20% порівняно із 9% у минулому сторіччі» [5].

Серед учених, які займалися вивченням неологізмів та телескопічного способу їх утворення, немає єдиної думки щодо назви одного з понять. Деякі вчені використовують наступні поняття: контамінанти, бленди, слова злитки чи телескопи.

Найчастіше вченими вживається такий термін, як телескоп. С.М. Єнікеєва у своїх наукових дослідженнях визначає телескопізми як «лексичні одиниці, створені шляхом «зрощення уламків» двох або декількох лексичних одиниць, або ж «злиття» редукованої частини одного з повною формою другого слова» [3, с. 93].

На нашу думку, найточніше тлумачення телескопії дає у Т.Р. Тимошенко: «Телескопія – це такий спосіб словотвору, який полягає в злитті двох усічених основ, або в поєднанні повної основи з усіченою, у результаті якого утворюється нове слово, яке повністю або частково поєднує значення всіх його структурних компонентів» [6, с. 24].

Отже, проаналізувавши точку зору різних учених, що займалися дослідженням саме телескопічного способу утворення неологізмів, було зроблено висновок, що телескопія являє собою спосіб злиття, об'єднання «уламків» двох або кількох слів, їх частин або з'єднання одного повного слова та частини іншого, у результаті яких утворюються телескопічні одиниці.

На даний момент часу, телескопічний спосіб утворення привертає увагу вчених-лінгвістів за

способам їх утворення, структурно-семантичним особливостям, а також частиномовній належності.

Емпіричну базу дослідження складала картотека 209 англомовних новостворених телескопічних одиниць, які визначалися за допомогою методу суцільної вибірки з електронних лексикографічних онлайн-словників.

Проаналізувавши теоретичні засади, було структуровано емпіричну базу дослідження та узагальнено в табл. 1.

Таблиця 1

Структура утворення телескопічних неологізмів

1. Повні телескопічні слова	К-сть	%
1.1. AB+CD=AD	49	60
1.2. AB+CD=AC	8	
1.3. AB+CD=BD	2	
1.4. AB+CD=BC	1	
2. Часткові телескопічні слова	98	46,89
2.1. AB+CD=ABD	56	
2.2. AB+CD=ACD	42	
3. Гаплогли	51	24,40
3.1. AB+CD=A(B/C)D		
ВСЬОГО	209	100

Враховуючи теоретичні аспекти, телескопічні одиниці було проаналізовано та поділено на групи за такими структурними принципами.

1. Повні телескопічні неологізми – 60 одиниць (28,71 % від загальної кількості). Найбільш чисельною та продуктивною підгрупою виявилися слова, утворені початком першого компоненту та кінцем другого. Ця група нараховує 49 одиниць та представлена моделлю **AB+CD=AD: ecolonomics (ecology + economics), flog (fake + blog), biotecture (biological + architecture), bluejacking (Bluetooth + hijacking), infostructure (information + infrastructure), compcierge (computer + concierge)**.

Слова, утворені сполученням початку першого компонента та початку другого. Ця підгрупа нараховує 8 одиниць та позначена моделлю **AB+CD=AC: cuddletech (cuddly + technology), findom (financial + domination), hydrail (hydrogen + railway), incel (involuntarily + celibate), myconet (mycorrhizal + network), yestertech (yesteryear + technology), ubicomp (ubiquitous + computing)**.

Підгрупа слів, які утворилися злиттям кінця першого компонента та кінця другого, позначена моделлю **AB+CD=BD** та представлена двома телескопічними одиницями: **Mailstrom (email + maelstrom), Podcasting (iPod + broadcasting)**.

Підгрупа слів, які утворюються кінцем першого компонента та початку другого в нашому дослідженні є найменш продуктивною. Вона позначається моделлю **AB+CD=BC** та представлена лише однією телескопічною одиницею: **netco (Internet + company)**.

2. Часткові телескопічні неологізми – 98 одиниць (46,89% від загальної кількості).

Підгрупа слів, утворених сполученням повної форми першого компонента з кінцем другого, становить 56 одиниць та представлена моделлю **AB+CD=ABD: webmail (web + email),**

ringxiety (**ring** + **anxiety**), **googleverse** (**Google** + **universe**), **lifecasting** (**life** + **broadcasting**), **greenwash** (**green** + **whitewash**), **halfalogues** (**half** + **dialogue**). Підгрупа слів, утворених сполученням початку першого компонента з повною формою другого, становить 42 одиниці та представлена моделлю $AB+CD=ACD$: **Autofail** (**auto**correct + **fail**), **Brontobytes** (**bronto**saurus + **byte**), **Entrepreneurd** (**entrepreneur** + **nerd**), **Diabulimia** (**diabetes** + **bulimia**), **Cryptofinance** (**cryptography** + **finance**).

3. Гаплологи – 51 одиниць (24,40% від загальної кількості). Характерна особливість їх структури – наявність спільного компонента на стику компонентів, які утворюються накладанням звуків одного компонента на інший. Ця група становить 51 телескопічну одиницю та представлена моделлю $AB+CD=A(B/C)D$: **Brogrammer** (**brother**+ **programmer**), **Crackberry** (**crack** + **Blackberry**), **Bitcom** (**bit** + **sitcom**), **Tomacco** (**tomato** + **tobacco**), **Scanxiety** (**scan** + **anxiety**).

Аналіз телескопічних неологізмів на основі електронних лексикографічних онлайн-словників з точки зору семантики показав, що в дослідженому матеріалі чітко виявлено три семантичні групи, хоча не ставилося за мету досліджувати телескопічні неологізми саме в цих сферах науки. У результаті аналізу телескопічні неологізми було поділено на три семантичні групи, які представлені в табл. 2.

Таблиця 2
Семантика телескопічних одиниць

Семантичні групи	К-сть	%
1. Природничі науки	85	40,67
Біологія, генетика, психологія, екологія, медицина		
2. IT-Технології	76	36,36
Комп'ютери, база даних, ігри, хакерство, апаратне забезпечення, новітні технології, інтернет безпека, програмування та програмне забезпечення.		
3. Інтернет комунікації	48	22,97
Блогінг, мобільні телефони, комунікації, електронні листи, інтернет		
ВСЬОГО	209	100

Під час дослідження було встановлено, що найбільш чисельною виявилася група телескопічних одиниць, пов'язана з природничими науками. Доля таких неологізмів з-поміж загальної кількості проаналізованого матеріалу складає 40,67% (кількість 85 телескопічних одиниць). Телескопічні одиниці, які представлені в даній групі, найчастіше використовуються в сферах генетики, медицини, екології, психології та біології. Це зумовлено, по-перше, тим, що зазначені галузі науки в сучасному суспільстві стрімко розвиваються завдяки науково-технічному прогресу. Стан навколишнього середовища та негативні техногенні фактори, які шкодять довкіллю, турбують людство. Біологія та медицина не можуть розглядатися окремо, бо мають велику практичну цінність для людства. Вивчення цих галузей зумовлено появою нових захворювань, які вимагають детального дослідження та ліку-

вання. **Biotechure** (biological + architecture), архітектура, яка поєднує біоелементи. *While such biotechure may seem far-fetched, the team says the tools to build a tree house already exist.* – Tim McKeough, «The New Climate Almanac: Grow your own home,» The Globe and Mail, February 17, 2007. **Fappy** (fat + happy), людина, яка має надмірну вагу, але задоволена життям. *He is «fappy», which is short for «fat and happy», he explained.* – Roz Zurko, «Channing Tatum is one 'fappy' fellow: Tells Ellen why he's so 'fat and happy',» Examiner.com, February 7, 2014.

Не підлягає сумніву важливість IT-Технологій. Суспільство стало заручником інтернет глобалізації. У нашому дослідженні група неологізмів, пов'язаних з новітніми комп'ютерними технологіями, становить 36,36% (76 телескопічних одиниць від загальної кількості). У сфері IT-технологій особлива увага приділяється програмному забезпеченню, програмуванню, базі даних та комп'ютерній безпеці. **Bitlegging** (bit + bootlegging), нелегальне копіювання програмного забезпечення та цифрової музики. *«Bitlegging» describes the unlicensed downloading of copyright material, while «ransomware» denotes programs that illegally encrypt personal files to prevent access.* – Lawrence Wallis, «An increasing fetish for offlish,» Printweek, May 17, 2007.

До галузі інтернет комунікації було віднесено 22,97% (48 телескопічних одиниць від загальної кількості). Ця група представлена неологізмами, що відносяться до інтернет мереж, мобільних пристроїв та інтернет повідомлень. **Phubbing** (phone + snubbing), використання смартфону замість спілкування з людиною. *Coined by Alex Haigh, a 23-year-old Melbourne resident, phubbing stands for «phone snubbing», and describes «the act of snubbing someone in a social setting by looking at your phone instead of paying attention».* – Tom Chatfield, «The rise of phubbing – aka phone snubbing,» The Independent, August 5, 2013. Крім того, у 21 столітті особливу популярність має ведення свого блогу в соціальних мережах, що являє собою постійне додавання записів, які містять текст, зображення та мультимедіа. **Celebblog** (celebrity + blog), блог, написаний відомою людиною. *Garay says that, although he plans to set up a general celebblog, which will cover Brit as needed, «it's clear I believe Britney is unfortunately done (for me at least).»* – Tirdad Derakhshani, «Anarchy loosed upon the land,» The Philadelphia Inquirer, December 29, 2006.

Під час дослідження було зроблено аналіз та виявлено сімнадцять структурних моделей за частинами мови, за якими були розподілені телескопічні одиниці. Результати дослідження представлені в табл. 3.

За результатами аналізу переважають телескопічні неологізми, які представлені моделлю $N+N=N$. Також було виявлено дев'ять одиниць за такими моделями: $Adj+V=N$, $N+V=V$, $V+PP=PP$, $Adv+N=N$, $N+Adv=N$, $Adj+Adj=N$, $Adj+N=PP$, $N+V=N$, $N+N=Adj$. Ці моделі становлять 9 телескопічних одиниць (4,31 відсотків від загальної кількості). **Locapour** (local + pour), **Webjack** (web + hijack), **Trystorming** (try + brainstorming), **Evernet** (ever + Internet), **Internot** (Internet + not), **Physible** (physical

Таблиця 3

Структурний аналіз за частинами мови

Структура	Кількість	Відсотки	Приклади
N+N=N	132	63,15	Flunami (flu + tsunami)
Adj+N=N	42	20,09	Bigorexia (big + anorexia)
N+PP=PP	13	6,22	Egosurfing (ego + websurfing)
Adj+Adj=Adj	4	1,91	Tradigital (traditional + digital)
N+Adj=N	3	1,44	Carborexia (carbon + anorexic)
ADJ+PP=PP	2	0,96	Condesplaining (condescending + explaining)
Adj+V=V	2	0,96	Fauxtoshop (faux + Photoshop)
V+N=N	2	0,96	Leadites (lead + luddite)
Інші моделі	9	4,31	Trystorming (try + brainstorming) Evernet (ever + Internet)
Всього	209	100	

+ feasible), **Approximeeting** (approximate + meeting).

Висновки. Проаналізувавши різні підходи вчених-лінгвістів до вивчення поняття неологізму, було зроблено власне визначення як уточнююче:

«Неологізм – це нове слово, яке ввійшло в словниковий склад для визначення нового явища, або слово, яке вже існувало в словнику, але набуло нового значення, та саме це значення визнається більшістю носіїв мови». Отже, можемо зазначити, що неологізми – це складний процес лексичної номінації, у якій семантична структура та прагматичне навантаження, класифікація та способи фіксації у словниках привертають увагу багатьох лінгвістів [7].

В дослідженні аналізувалися способи утворення неологізмів-телескопів. Можемо стверджувати, що телескопічний спосіб утворення – це злиття, об'єднання «кулакків» двох або кількох слів, їх частин або з'єднання одного повного слова та частини іншого, у результаті яких утворюються телескопічні одиниці. Проаналізувавши теоретичні засади, можемо констатувати, що все більша увага вчених-лінгвістів приділяється саме телескопічному способу утворення. Це підтверджується дослідженням Ю.А. Зацного: «За останні десятиріччя значно виріс відсоток неологізмів-телескопів до 20% порівняно із 9% у минулому сторіччі» [5].

Грунтуючись на теоретичному матеріалі, була складена класифікація та проведено власний структурний аналіз за способом утворення телескопічних одиниць. Було виявлено, що найбільш продуктивною серед телескопічних неологізмів є група часткових телескопічних одиниць. Аналіз показав:

3.1. Часткові телескопічні неологізми – 98 одиниць (46,89% від загальної кількості), а саме представлені наступними моделями: 56 одиниць моделлю **AB+CD=ABD** та 42 одиниці моделлю **AB+CD=ACD**.

3.2. Повні телескопічні неологізми – 60 одиниць (28,71 % від загальної кількості) та представлені наступними схематичними моделями: 49 одиниць **AB+CD=AD**, 8 одиниць **AB+CD=AC**, 2 одиниці **AB+CD=BD**, 1 одиниця **AB+CD=BC**.

3.3. Гаплогли становлять 51 телескопічну одиницю (24,40% від загальної кількості), які представлені схематичною моделлю **AB+CD=A(B/C)D**.

Дослідивши телескопічний спосіб утворення неологізмів, можемо стверджувати, що часткові телескопічні одиниці є найбільш легкими для сприйняття, тому що одне вхідне слово завжди є цілим. Це сприяє розумінню значення слова всіма мовними реципієнтами та дозволяє отримувати ефективну комунікацію між людьми, що підтверджує тенденцію економії мовних засобів. По-перше, це відбувається, тому що, маючи два вхідних слова, отримуємо одне. По-друге, новоутворення несе в собі одне поняття замість понять двох вхідних слів або замінює це поняття чи доповнює його.

Аналіз телескопічних неологізмів з точки зору семантики показав, що досліджений матеріал чітко розділився на три семантичні групи. Природничі науки, які представлені такими семантичними блоками, як біологія, генетика, психологія, екологія, медицина. Доля таких неологізмів з-поміж загальної кількості проаналізованого матеріалу складає 40,67% (кількість 85 телескопічних одиниць). ІТ-Технології представлені наступними семантичними блоками: комп'ютери, база даних, ігри, хакерство, апаратне забезпечення, новітні технології, інтернет безпека, програмування та програмне забезпечення. Доля таких неологізмів становить 36,36% (кількість 76 телескопічних одиниць). Інтернет комунікації представлені такими семантичними групами: блогінг, мобільні телефони, комунікації, електронні листи, інтернет. Саме такими виявляються 22,97% (кількість 48 телескопічних одиниць) від усіх проаналізованих неологізмів.

Семантичні особливості дають право стверджувати, що саме неологізми-телескопи утворюють унікальну мовну одиницю, яка використовується для подальшого утворення наукового терміну. Це, насамперед, підтверджує, що неологізми – це віддзеркалення науково-технічного прогресу та всесвітньої глобалізації. Проте не ставилося за мету досліджувати телескопічні неологізми саме в цих сферах науки.

Аналіз неологізмів з точки зору частин мови довів, що найчастіше в реченні вони виступають іменниками (N+N=N), а саме: 132 неологізми, що становить 63,15% від загальної кількості. Це підтверджується інформацією з офіційних словників та довідників, у яких неологізми виступають переважно іменниками.

Перспективою нашого дослідження є вивчення семантичних особливостей неологізмів, а саме дослідження залежності лексичного значення вихідного слова від лексичних значень вхідних слів. Це важливо тому, що загальне лексичне значення може складатися з одного сло-

ва, або з суми лексичних значень обох вхідних компонентів, а також може містити в собі додаткову інформацію про предмет чи явище. Особливу увагу привертають телескопічні неологізми, в яких лексичне значення вихідного слова є протилежним до лексичних значень вхідних слів.

Список літератури:

1. Арнольд И.В. Лексикология современного английского языка: учебник / И.В. Арнольд. – 3-е изд. перераб. доп. – М.: Высш. шк., 1986. – 295 с.
2. Гармаш О.Л. Система словотвору англійської мови та інноваційні процеси : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 «Германські мови» / О.Л. Гармаш. – Запоріжжя, 2005. – 19 с.
3. Єнікеєва С.М. Системність і розвиток словотвору сучасної англійської мови : моногр. / С.М. Єнікеєва ; Запоріж. нац. ун-т. – Запоріжжя, 2006. – 303 с.
4. Зацний Ю.А. Інновації у словниковому складі англійської мови початку XXI століття : англо-український словник : словн. неологізмів / Ю.А. Зацний, А.В. Янков. – Вінниця: Нова кн., 2008. – 360 с.
5. Зацний Ю.А. Розвиток словникового складу сучасної англійської мови / Ю.А. Зацний. – Запоріжжя: Запоріж. держ. ун-т, 1998. – 429 с.
6. Тимошенко Т.Р. Телескопия в словообразовательной системе современного английского языка : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германские языки» / О.В. Тимошенко. – Киев, 1976. – 26 с.
7. Федорова Ю.Г. Особливості мовної репрезентації неологізмів сфери «НАУКА» / Ю.Г. Федорова, Д.І. Овчаренко // Молодий вчений. – 2017. – № 12. – С. 270-274.
8. Algeo J. Blends, a structural and systemic view / J. Algeo // American Speech. – Durham: Duke Univ. Press, 1977. – № 52. – P. 47-64.
9. World Wide Words Investigating the English language across the globe. URL: <http://www.worldwidewords.org/index.htm> (дата звернення : 20.12.2018).